

Preek gehouden op zondag 21 april 2024
in de Westerkerk Amsterdam
Ezechiël 34:1-11 Johannes 10:1-11
door ds. Herman Koetsveld

Het is de 4^e zondag van Pasen, de 'zondag van de goede herder'. We zijn op weg naar het Pinksterfeest. Hoe verder met dat gerucht van de opwekking van de gekruisigde Jezus achter ons en de belofte van de gave van de Geest die in samenhang met elkaar een omwenteling beloven in het menselijk samenleven? Hoe verder als de wereld gewoon blijkt door te draaien met tijden van voorspoed en rampzalige tegenspoed. Met tijden van welzijn en vrede en – zoals nu – met de dreiging van conflicten die zich als een olievlek over de wereld verspreiden en niets anders dan ellende met zich meebrengen?

En dan is dus die vraag zo na Pasen zo voor de hand liggend als de levende Heer ons oproept tot zijn navolging: hoe hem navolgen, ons door hem laten leiden?

Om die vraag te beantwoorden kwam dat oeroude beeld van de goede herder naar voren. Het Johannes-evangelie wijdt er een passage aan. En natuurlijk klinkt daar Psalm 23 voluit in mee: 'De Eeuwige is mijn herder'.

En wat te denken van de profeten die meerdere keren het beeld van de herder en zijn schapen gebruiken om te vertellen van de relatie tussen God en zijn mensen. Zoals in de stevig aangezette passage die wij net bij de profeet Ezechiël lezen. De herders van Israël, zij die leiding hebben te geven aan het volk zijn alleen met zichzelf bezig, met hun macht, met de vergroting van hun rijkdom en dat alles gepaard met een wreed weggijken en volstrekt gebrek aan aandacht voor wie en wat kwetsbaar is en juist aangewezen zouden zijn op herderlijke zorg.

In mijn verbeelding denk ik dan: stel je voor dat het Israëliësch kabinet zijn vergadering opent met deze tekst. Hou zouden ze elkaar dan aankijken?

2 lezingen die in grote lijnen hetzelfde zeggen: het zijn nepherders, dan wel rovers, dan wel figuren die de schapen laten verdwalen, of zelfs als wolven die de schapen opeten, vernietigen. De beelden buitelen over elkaar, om maar duidelijk te maken hoezeer de leiders van het volk volkomen falen en precies het tegenovergestelde dan waar ze toe

geroepen zijn voor elkaar krijgen: angst, verdeeldheid, verdwalen, verlies aan wat we nu bestaanszekerheid zijn gaan noemen.

En met deze nu nog inleidende woorden zitten we direct tot onze oren in de actualiteit van nu. Met een Russisch leiderschap in politiek en kerk dat inmiddels zo verschrikkelijke veel doden op zijn geweten heeft: niet alleen onder de aangevallen Oekraïners, maar wat te denken op de vermoedelijke vele tienduizenden, misschien al honderdduizenden mensenlevens van jonge mensen die geofferd worden aan het spervuur van de Oekraïense verdediging met de bedoeling hen uit te putten. En ja, nog steeds voluit met de zegen van de invloedrijke kerkleiding van de Russisch-Orthodoxe Kerk.

En wat te denken van het Israëliësch leiderschap dat elke vorm van humaniteit uit het oog verloren is in hun oorlogsvoering tegen de Palestijnse Hamas, alle internationale smeebedes om de bevolking te ontzien, en voedsel en medische hulp toe te staan ten spijt. Een totale oorlog met Israël en Iran in de hoofdrollen dreigt inmiddels en de gevolgen voor de wereldvrede zullen immens zijn.

Inmiddels doet een brief ondertekend door 60 collega-predikanten uit onze kerk de ronde die suggereert dat kritiek op dit leiderschap in tegenspraak zou zijn met de Bijbelse boodschap. Dit nadat de scriba van de landelijke kerk had gezegd dat Israël zich uiteraard aan de internationale rechtsorde heeft te houden. Dat tal van Joodse organisaties voorop gaan in deze kritiek op Israël wordt door de kerkelijke briefschrijvers volledig genegeerd.

Door wie of wat laat je je leiden? Nog zo'n bericht van afgelopen week: een kwart van de in ons land zich christen noemende mensen heeft op de PVV gestemd (en in de laatste peilingen stijgt dit percentage nog!). Dus op de man die de bijl aan de wortel van de godsdienstvrijheid en dus van ons democratisch samenleven heeft gelegd; die voortdurend suggereert dat mensen die asiel zoeken ordinaire gelukszoekers zijn; dat er een hek om ons land moet komen te staan om iedereen die anders is dan het profiel van Henk en Ingrid te kunnen weren. En ook hier alle internationale afspraken zorg te dragen voor mensen die hun leven niet meer zeker zijn van tafel wil veggen.

Een herder, schapen, een kudde. Moeilijk beeld in hartje Amsterdam. Sowieso is de associatie van jouw leven met dat van een kuddedier om

te griezelen. Een dikke vijftig jaar geleden maakten we immers de afslag naar ons eigen unieke 'ik', naar 'ik mag mezelf zijn', naar zelfontplooiing, naar 'alles uit mezelf halen' en naar een alles doortrekkend streven naar persoonlijk geluk. Het heeft veel gebracht, die noodzakelijke bevrijding van klemmende structuren die dat nu net wilden tegenhouden: dat verlangen naar 'tot jezelf mogen komen'. En het moet gezegd: de kerken verzetten zich vaak en te lang tegen die onmiskenbare behoefte om te mogen ontdekken wie je ten diepste bent.

Maar nu ervaren we van de weeromstuit de keerzijde: een diepe eenzaamheid onder jonge mensen, want de ijkpunten die nu net willen vertellen wie je zoal bent zijn grotendeels verdampt. Je bent helemaal op jezelf aangewezen met de boodschap: zorg dat je aan de goede kant van de maatschappelijke streep komt te staan inclusief tempo, verwachtingen, niveau en wat niet al, want anders dreig je de boot van het leven te missen: een looser zul je worden.

En zo is er een indrukwekkend geestelijk vacuüm ontstaan. Een leegte waarin je in deze grote, maar door internet en de sociale media inmiddels ook zo kleine wereld zo maar kunt verdwalen. Verdwalen, verstrooien, verslonden worden: kernwoorden van deze zondagsteksten. Maar leven in een vacuüm, dat is geen doen. Dat kunnen we helemaal niet. Daar ben jij en daar ben ik helemaal niet op gebouwd, ook al zijn we nog zo intensief bezig of bezig geweest met die vraag naar ons 'zelf', naar ons 'zijn', naar onze identiteit, wat dat ook wezen moge: identiteit.

En dus: wat is het fijn als er iemand zegt: volg mij. Ik ga jullie weer terugbrengen bij wie jullie ooit waren. Nederland voor de Nederlanders. Rusland als grootmacht zoals in zijn gloriejden. Groot-Israël zoals Bijbelteksten van 3000 jaar beloven; een zuiver islamitisch kalifaat, waarin alleen de Koran mag spreken; MAGA: Make America Great Again, grotendeels gedragen door evangelisch electoraat. En zoveel varianten op ditzelfde thema. En dat alles met de zegen van de godheid die we laten zeggen wat bij deze eigen utopie het beste past. Het evangelie van de hoge hekken met scheermesjes bovenop: alles wat verontrust, gaan we buitensluiten. Raakt ons niet meer. Heeft geen vat meer op ons.

Toegegeven: het beeld, in welke nationalistische of religieuze vorm gegoten dan ook, met een god die precies belooft wat we daarbij nodig hebben heeft heerlijk verlokken trekken. Het belooft jou je identiteit

weer terug te geven. Het is een uitgesproken verbindende gedachte, want wij – wij! – horen weer bij elkaar. En dat er daarmee vijanden gemaakt wordt: dat is ook niet erg, want niets is zo verbindend als een gezamenlijke vijand. Wij deugen enorm. 'Zij' sowieso niet natuurlijk. Onze geschiedenis: glorieus, superieur, fijnbesnaard, cultureel van grootse hoogte, heeft schitterende kunst, architectuur en geniale geesten voortgebracht. Elke vergelijking met die van 'die anderen' gaat mank.

Ik snap het wel, als ik eerlijk ben, dat verlangen, dat aangedragen alternatief voor mijn happen naar adem bij de vraag: wie ben ik eigenlijk? Dat geestelijke vacuüm van onze tijd: ik denk dat ik wel begrijp dat mensen vanuit de ervaring van verdwalen, verstrooid zijn, niet meer weten wie je bent en waar we met elkaar naartoe onderweg zijn open gaan staan voor die eigentijdse herders met hun beloften van overzichtelijkheid, bestaanszekerheid, identiteit, ja eigenlijk met alles dat de problemen van jouw bestaan zal doen smelten als de sneeuw in het opwarmende klimaat.

Maar. Maar.....De profeten, Ezechiël, Johannes, Jezus: eenstemmig roepen zij hun waarschuwingen tegen dit soort leiderschap, tegen zulke herders ons toe. Maar Jezus gaat nog een stapje verder. Zoals Ezechiël naar de Eeuwige wijst als de enige goede herder, zo wijst aldus Johannes nu ook Jezus naar zichzelf als de enige goede herder. De gekruisigde, de lijdende, de mens naar Gods hart die de liefde van God in zichzelf belichaamt en vervolgens uitdeelt: die is de goede herder. Hij heeft voluit weet van de gevaren die dreigen voor de schapen. Nooit denken dat die worden weggepoetst of ontkend. Daar herken je de nepherder op voorhand aan: aan die beloftes die niet kunnen kloppen en die rijmen met geweld en dood en verderf.

Hét kenmerk van deze herder: hij kent zijn schapen. En zij kennen zijn stem. En die stem noemt hun naam. De essentie van het goddelijk leiderschap in jouw leven: dat jij gekend bent. En jouw naam: dat staat voor alles wie jij bent: dat is jouw diepste identiteit: je bent een geroepene, aangesprokene, uitgenodigde. Volg mij, zegt de stem. Je bent een mensenkind van God!

Volgens Johannes vinden de hoorders dit nog te ingewikkeld, dit op zichzelf eenvoudige beeld van de herder, maar met die diepe betekenis. En daarom past Jezus het beeld een beetje aan. Hij zegt: 'Ik ben de deur

voor de schapen. Als je door Mij binnenkomt, zal zij of hij gered worden'. Door Christus binnenkomen, en even verder nog uitgebreid met: jouw beweging van binnen naar buiten en andersom door de deur, 'door Christus'.

Jouw binnen en buiten, de beweging van jouw hart naar 'buiten', naar het samenleven met al zijn gevaren (jazeker, nergens worden die ontkend!), en dan ook andersom: van dat buiten ook weer naar binnen. In geestelijke zin is 'de binnenkamer' de plek waar het gebed en bezinning gevonden wordt. Dat is een beweging die je dagelijks, meestal meerdere keren per dag maakt. Bewust of onbewust.

Dat is dus een beweging door de deur die Christus is: de dagelijkse beweging middels de ultieme liefde, de pijn van de wonden, de overgave aan God, de ruimte voor de vragen, de vreugde van het nieuwe begin, het opschorten van het oordeel, het weten dat enkel in God alles volkomen zal zijn. Die deur, die kleurt op alle mogelijke manieren jouw binnenwereld. En die deur die kleurt op alle mogelijke manieren jouw buitenwereld, jouw manier van bidden, van denken, van spreken, van doen en laten in de samenleving.

Tenslotte: deze herder belooft ons geen geluk, geen rustig ongestoord leventje, geen genieten tot je er bij neer valt, geen pijnloos bestaan en niet gestoord worden door de dood met al zijn verdriet en ellende, geen gemakkelijke antwoorden op opdringerige en niet te ontlopen vragen. Jezus zegt: ik ben gekomen om hun het leven te geven in al zijn volheid.

Dat moet je even proeven: 'In als zijn volheid'. Dat is dus inclusief dat hele lijstje dat ik net opsomde en nog veel meer wat je liever niet zou willen horen. Maar ook dat dus 'in al zijn volheid'. En dat woord 'volheid' verwijst naar het mysterie van de Eeuwige.

Alles van ons leven, van het allereerste begin tot onze laatste ademteug en alles daar tussen in, maar dan ook alles: dat alles gedragen, geborgen, getoonzet, geleefd in Gods volheid. Als grond, als betekenis, als identiteit, als doel, als weg, als beweging, als kracht, als adem, als liefde.

Nog een keer, of levenslang eigenlijk: door wie of wat laat jij je ten diepste leiden? Christus, Hij, de weg, de waarheid en het leven; de

lijdende, de gemartelde, de opgestane is de leidende, de deur, de norm,
de verbinding met God, en dus met elkaar en met je ziel.
Daar word je geen kuddedier van - je wordt er mens van,
levend in en van en tot Gods volheid.
Als je dit vatten kan: vatte het! Godzijdank Amen.